

ПРОЕКТНО ОРИЕНТИРАНО ОБУЧЕНИЕ: СМИСЪЛ, ТЕХНОЛОГИЯ, ЕФЕКТИ

*Красимира Йонкова, Даниела Тасевска,
Елена Бораджиева*

PROJECT ORIENTED TRAINING: SENSE, TECHNOLOGY, EFFECTS

Krasimira Yonkova, Daniela Tasevska, Elena Boradjieva

Abstract: The following paper presents the problems of the project oriented training. The analysis is centered on the technology of the modern education strategy. Discussed are the following issues: strong and weak points of traditional education methods, the need to modernize them, the philosophy of the project oriented training and its application in universities by teaching students. Presented is the experimental design of research, carried out by the author team with students in psychology.

Keywords: modern education technology, methods of teaching, project oriented training, critical thinking, creative script.

*Да предпочетеш
добрия път пред други пътища е
по-добре, отколкото
само да го познаваш;
с него да си щастлив е по-добре,
отколкото само да го предпочиташ.
Избирайте добрия път!*

Конфуций

I. Философия на проектно ориентираното обучение

Съвременната образователна стратегия – традиционна и модернизирана – лансира визия, че процесът на обучение е система от взаимно свързани компоненти: цели, мотивационни, съдържателни, дейности, стимулиращи, контролни, оценъчни, резултативни. В своето имплицитно преплитане, те творят хармонията между обучаващата дейност (преподаването) и учебната дейност (ученето).

Ето го и проблема, веднага генериран от важния въпрос: как да се постигне тази хармония?

Ретроспективно и актуално са извършвани и се вършат най-различни опити за разработване на какви ли не образователни технологии, директни отговори на поставения въпрос. Теоретичното им обобщение навежда към заключението, че на практика институционалното обучение е следвало и продължава да следва параметрите на два подхода. Както механизмите, така и ефектите им – анализирани и сравнени – показват, че по същество разграничението е условно.

Първият подход разчита на импровизацията. Работи удобно, когато старото е загубило стойност в новосъздадена се ситуация. Обуславя се от потребности на конкретен момент и търси да удовлетвори непосредствени нужди на практиката. В този случай новата технология се прилага повече или по-малко стихийно, не преследва дългосрочни цели и се отличава с дефицит на перспективност.

Вторият подход разчита на планирането. Работи удобно за администрирането и легитимирането на съответната институционална дейност. Обуславя се от формални и в общия случай чужди за субекта на обучението критерии за съдържателно, структурно и организационно обезпечаване на учебния процес. В този случай новата технология декларира придържаност към „научните“ изисквания за планиране на дейностите и прогнозиране на резултатите им. Не се интересува от реалните потребности на обучаваните и по същество натрапва или алгоритъма на нечия чужда идея за „универсален“ или практиката на нечий чужд опит за „общовалидна“.

Макар и в щрих, изреченото дотук неумолимо аргументира констатацията, че функционирането на образователната система в днешния ден – белязан от всепоглъщащия триумф на кризата в

личното и социалното пространство на хората – едва ли може да съдейства на противодействията ѝ.

Очевидно и двата подхода са ограничени откъм страст и виталност, за да ангажират волята, чувствата и разума на младия – устремен към смисъла и реализацията на живота си – объркан, но търсещ човек. Обучаваният.

Но място за примиренчество, отрицание или песимизъм е безотговорно да има! Трябва да има алтернатива!

Тук се лансира тезата, че предпоставката за качествено обучение е свързана със свободното и творческо участие на обучавания в самия институционализиран процес. Интересът към случващото се в хода на лекцията или упражнението фактически тласка и дърпа човека напред. Той е мощната движеща сила в мотивационната структура на познанието и стимулът за активност на поведението.

На тези условия отговаря подходът на проектно ориентираното обучение. Той не изисква просто репродуциране на дефиниран периметър от знания, нито натрапва рамката на прословутия „екшън-план“ за действие.

За разлика от другите образователни подходи, ситуира в ядрото си развитие на въображението. То вдъхновява порива към креативно пресъздаване на реалността и отключва куража за вариативното ѝ трансформиране – в хармония със собствения творчески сценарий.

Философията на проектно ориентираното обучение е положена в семантиката на самата дума „проект“ – от латински *proiectus*, което значи нещо, „хвърлено напред“ (Илчев, 1993, с. 694). Следователно става дума за замисъл, сценарий, намерение за осъществяване на нещо.

То се фиксира в писмен текст, но същевременно отива отвъд текста. Като енергия на някакво бъдещо действие, търси ефекта си в практикуването на човешкия начин на ставане в света.

Посредством мисловния си заряд, текстът аргументира творчеството на един по-рационален свят. А посредством емоционалния си заряд, го уплътнява до степен създаване на уникален продукт.

Всеки проект има локален и темпорален характер: визира точно определено място и трае точно определено време. В замисъла си, той е краен и целящ точно определена промяна на изследвания обект.

Различава се от другите интелектуални дейности, но същевременно е подобен на тях защото:

- проучва в конкретика състоянието на проблема;
- набира и анализира информационните източници в неговото поле;
- интерпретира, сравнява и диагностицира силни и слаби страни;
- търси иновационни ресурси и идентифицира средствата им;
- изобразява ефектите на дейността така, че тя да бъде извършвана по друг начин отгук нататък.

Именно тази енергия на бъдещото действие – по свой образ и подобие – съдържа потенциала да го трансформира на по-функционално ниво.

Сведен до пространството на образователния процес, подходът на проектно ориентираното обучение работи в очертаната философска парадигма. Взема на фокус в ясни аспекти актуалната образователна реалност. Обмисля я по съвременен начин и цели перманентната ѝ промяна – в полето на континуума от непрекъснато действие и непрекъснато учене на личностни умения и професионални компетенции.

Затова проектно ориентираното обучение демонстрира предимствата си в единството на синтеза от:

- мислене – действие;
- въображение – изпълнение;
- разбиране – промяна.

По причина на този многопластов синтез е резонно да се стимулира развитието на екипна работа както в разработването, така и при изпълнението на дейностите по проекта. При това всеки проект подлежи на експертна оценка, чийто смисъл е да представи становище относно неговите ефекти, дефекти и евентуални рискове.

Очакваният, крайният резултат е не просто създаване на конкурентоспособен образователен продукт, предназначен за пазара на труда. Макар че, разбира се, и това е важно. По-важното обаче е смисленото преминаване по моста от теорията към живата практика. Прехвърляйки параметрите на мисълта, загрижеността и словото към параметрите на действието, проектът трансформира авторите си в изпълнители. Те са вече:

- формиран екип от съмишленици;
- психологично мобилизирани да вложат волеви усилия за преобразуване на съответния обект или разрешаване на съответния проблем;
- мотивирани да се ангажират лично;
- готови да носят отговорност както за успехите, така и за грешките си;
- преживяващи удовлетворението да бъдат творци на това, което сами са инициирали;
- горди от победата си, че са легитимирали възможността да се легитимират свободно.

II. Съответствие на изследователски проект „Проектно ориентирано обучение на студентите от специалност Психология със стратегическите цели на съвременното академично образование и принос към тях.

През 2010 г. научен колектив от катедра „Психология”, а именно:

- Научен ръководител: проф. д-р Красимира Йонкова
- Член на научен екип: доц. д-р Елена Бораджиева
- Член на научен екип: доц. д-р Даниела Тасевска

разработи изследователски проект „Проектно ориентирано обучение на студентите от специалност Психология.

Проектът е с продължителност две академични години и по своята съдържателна рамка има за фокус да проучи какви са базисните условия за въвеждане на проектно ориентирано обучение на студенти от специалност „Психология” на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”.

Презумцията е, че чрез внедряването на тази иновация в учебната програма на студентите-психолози ще се постигне синхрон със съвременните социално-икономически критерии на водещите университети в света като при това ще съкрати времето за обучение, образователните практики ще бъдат насочени към изискванията на трудовия пазар (Долчинков, 2002, с. 13–25). Ефективното използване на новите методи ще осигури по-добра ориентация на студентите за кариерно развитие и професионална реализация (Ковачева, 2010, с. 7).

Изследователски цели на проекта:

– проучване на практики за преподаване на психология и идентифициране на възможностите за проектно ориентирано обучение в ЮЗУ “Св. Неофит Рилски”, Философски факултет, Благоевград, и Скопски университет ”Св. Кирил и Методий” – Философски факултет, Скопие;

– проучване на практики за преподаване на психология и идентифициране на възможностите за проектно ориентирано обучение в Истанбулски университет – Турция, и Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”.

– усъвършенстване на образователната среда и на учебните програми по основните психологични дисциплини.

Задачи по изпълнение на поставените цели:

1. Да се проучат практиките по проектно ориентирано обучение по специалността Психология в посочените университети.

2. Да се проучат условията, съобразно социално-икономическата реалност у нас и в региона за подготовка на проектно ориентирано обучение на студентите от специалност „Психология” на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”.

3. Да се извърши анкетно проучване на нагласите на студентите за проектно-ориентирано обучение, както и готовността на местни институции за работа със студенти по съвместни проекти.

Използвани методи и очаквани научни резултати и принос:

1. Обогаляване на теорията и методиката на обучение по специалността „Психология” и синхронизирането му със съвременните потребности.

2. Обогаляване на образователните управленски подходи за насърчаване на преподавателите и студентите за инициативност и новаторство при разработването на проекти.

3. Установяване на по-тесни и ползотворни връзки със средни училища, институции, неправителствени организации и бизнес среди от региона, страната и чужбина.

4. Повишаване на престижа на студентите и преподавателите от Философски факултет, катедра “Психология” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”.

През първата проектна година (2011) екипът на проекта бе командирован в гр. Благоевград и гр. Скопие, Р Македония за периода 29. X – 4. XI. 2012 г.

Целта на командировката беше да се проучат практики за проектно ориентирано обучение по специалността „Психология” в университетите:

1. ЮЗУ “Св. Неофит Рилски” – Философски факултет, катедра “Психология”, Благоевград.

2. Скопски университет “Св. Кирил и Методий” – Философски факултет, катедра “Психология”, гр. Скопие.

Домакини на първата Работна среща бяха колегите от катедра “Психология” на ЮЗУ “Св. Неофит Рилски”, с ръководител – проф. д-р Людмил Кръстев.

Работната среща се проведе на 30. 10. 2012 г. Въпросите, които се обсъдиха с колегите бяха свързани с практическата подготовка на студентите-психолози (бакалаври и магистри) и участието им в проекти както вътрешно университетски, така и на местни държавни и неправителствени институции.

Научихме, че преподавателският екип на катедра „Психология” при ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград, е постигнал договореност с Института по психология на МВР за осъществяване на стажове на своите студенти.

Информирахме се също, че студенти от специалност Психология участват в двустранен изследователски проект (Благоевград – Солун), насочен към анализиране на възможностите за подобряване на комуникацията между студенти и преподаватели.

По наше искане в края на срещата, бяхме придружени от колегите до тяхната библиотека, Лабораторията по психология и книжарницата. Разгледахме библиографския фонд по психология и закупихме две издания, свързани с темата на проекта ни.

Проучвателската дейност във връзка с проектните цели за 2011 г. продължи на 1. 11. 2012 г. с Работна среща и с колеги от катедра “Психология” на Скопски университет “Св. Кирил и Методий”.

Бяхме приети от проф. д-р Виолета Арнаудова, ръководител на катедрата. Срещата се проведе във Философски факултет, в Института по психология. Разговорът беше насочен към целите на проекта.

Уточнихме общите проблемни области в обучението и практическата подготовка на студентите по Психология от РБългария и Р Македония.

Препоръчаха ни да посетим, ако желаем, една от най-разработените им бази за провеждане на студентски стажове и практики, локализирана в гр. Охрид. Преценихме, че имаме тази възможност и осъществихме среща с директора и базови учители от гимназия “Св. Климент Охридски”.

След работната среща с колегите от катедрата по психология, гр. Скопие, базовите учители, училищни психолози в гр. Охрид, в Скопския университет бяхме приети и от заместник-декана на Философски факултет проф. Лена Дамовска. Постигнахме договореност за общи бъдещи проекти на преподаватели и студенти от двата университета, както и за участия с публикации в научни конференции, организирани от всеки от университетите.

Впечатленията и заключенията си от обмяната на опит представихме на факултетно ниво под формата на кръгла маса на 10.12.2012 г.

Убедени сме, че установеното сътрудничество е от полза както за успешната реализация на нашия проект, така и за положеното начало на бъдещи инициативи между страните – партньори.

III. Резултати от анкетно проучване за нагласите за проектно-ориентирано обучение на студентите от първи и втори курс специалност Психология

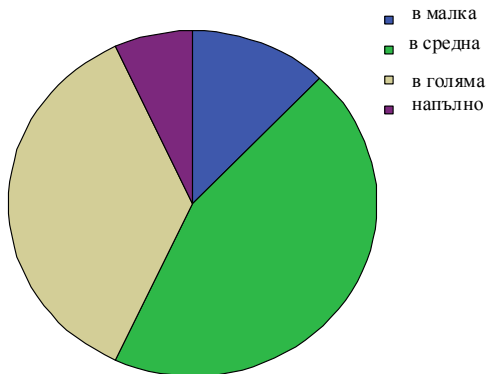
За проучване на нагласите на студентите от първи и втори курс на специалност Психология бяха зададени десет въпроса под формата на анкетна карта. Получените резултати очертават добре нагласите на обучаемите за практическа насоченост на обучението чрез участие в проекти. На повечето от въпросите няма статистически значима разлика в отговорите на анкетираните от първи и втори курс.

В анкетата бяха зададени въпроси и за удовлетвореността на студентите от настоящото обучение по специалността, с оглед на бъдещо усъвършенстване на учебния план. На първия въпрос: **В каква степен Вашият предварителни очаквания за обучението по специалността Психология във ВТУ съвпадат с това, което**

научихте през курса на обучението си досега?, отговорите на студентите се разпределят по следния начин:

Разпределение на резултатите относно степента на съответствие на предварителните очаквания

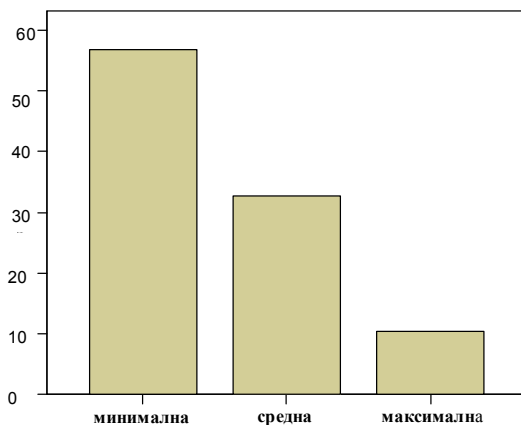
Фигура 1

Отговорът „не съвпадат” не е избран от нито един студент. Няма статистически значима разлика между резултатите, получени от първи и втори курс.

За да се установи съществуват ли по-слаби страни в обучението на студентите, те трябваше да оценят седем елемента като използват тристепенна скала (минимална, средна и максимална оценка). Първият елемент е „актуалност на преподавания материал”. Само 5,2% от анкетиранияте дават минимална оценка, 63,8 % посочват средна оценка и 31% поставят максимална оценка по този показател.

Вторият елемент е „практическа насоченост на обучението”. Тук резултатите сочат значителна неудовлетвореност на студентите, изразяваща се във високия процент на посочилите слаба оценка по този показател:

Оценка по елемента „практическа насоченост на обучението”

Фигура 2

Студентите оценяват в голяма степен със **средна** (56,9%) и с **максимална** (34,5%) оценка показателя „**логическа последователност на преподаването**”. По отношение на елемента „**проблемност в обучението**”, разпределението на отговорите сочи сравнително висок процент на ниска оценка (33,5%), което в известна степен може да се обоснове с факта, че анкетираните са студенти от първи и втори курс, а в първите две години на обучението преобладават базовите дисциплини. Но изводът, който може да се извлече е, че съществува необходимост от оптимизиране на методиката преди всичко за провеждане на упражненията по изучаваните в първите две години предметни области.

По отношение на елементите „**условия за творческа изява на обучаемите**” и „**информационно осигуряване на обучението**”, резултатите се разпределят по начина, указан на таблица №1:

Разпределение на отговорите в % на елементите „условия за творческа изява на обучаемите” и „информационно осигуряване на обучението”

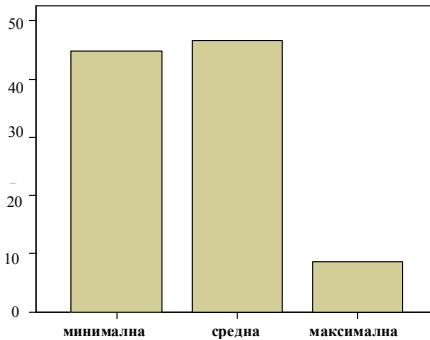
Оценка	Условия за творческа изява в %	Информационно осигуряване на обучението в %
минимална (1)	22,4	24,1
средна (2)	56,9	43,1
максимална (3)	20,7	32,8
общо	100,0	100,0

Таблица №1

Приблизително еднаквият избор на минималната и максималната оценка на тези два елемента по всяка вероятност се дължи на свързването им от страна на посочилите минималната оценка, с необходимостта от лична активност както за творческа изява, така и за ползване на информацията. За да не се нарушава емоционалният комфорт от добра себеоценка за активност и инициативност, като недостатъчни са оценени съответно условията. Въпреки положените усилия по отношение на по-добри възможности за творческа изява на студентите в последните години, има какво още да се желае в тази посока както и за по-добро информационно осигуряване на обучението.

Последният елемент е „**материално-техническо осигуряване на занятията**”. Резултатите са показателни за изоставането на катедрата в това отношение.

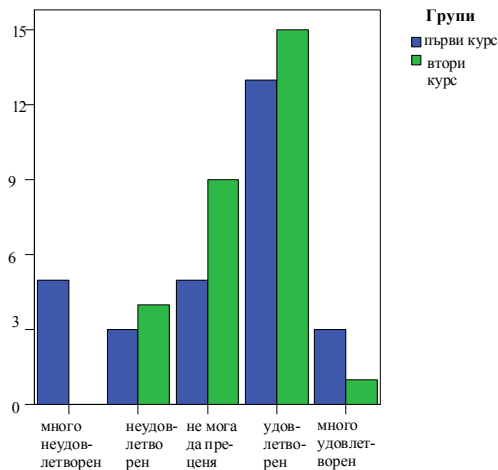
Разпределение на оценките по елемента
„материално-техническо осигуряване на
занятията”

Фигура 3

Интерес представлява разпределението на отговорите на въпроса относно **удовлетвореността на студентите от възможностите, които предоставя обучението за придобиване на ценни умения за бъдеща професионална реализация**. Скалата е петстепенна, Ликертов тип.

Удовлетвореност от възможностите на обучението
за придобиване на умения за бъдеща
професионална реализация

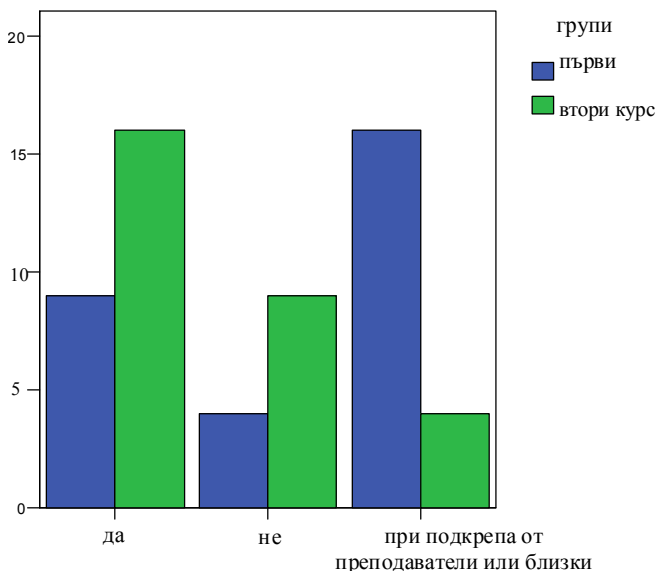
Фигура 4

Относително високият процент на отговора „не мога да преценя” на анкетираните от двата курса по всяка вероятност се дължи на неясна представа за работата на психолога в различните професионални направления. По време на обучението си в първи и втори курс, студентите нямат никаква връзка с организации, в които работят психолози. Силен превес има теоретичната подготовка, която трудно се свързва с практиката при липса на участие или разработка на конкретни проекти. В тази връзка беше зададен въпросът: „**Съгласен/а ли сте да отделяте от свободното си време, за да подпомагате работата на психолога в някоя институция (училище, дом за деца в неравностойно положение, дом за възрастни хора, болнично заведение и др.)**”? Отговорите са красноречиви по отношение на желанието на студентите да отделят от свободното си време за включване в практическа дейност. Само две анкетирани лица посочват несъгласие – едно от първи и едно от втори курс.

Студентите от двата курса изразяват предпочитание (73%) да отделят от свободното си време по три часа един път в седмицата, по време на семестъра. Една голяма част от анкетираните (69,1%) отхвърлят възможността да отделят 10 последователни дни от ваканцията си за практическа работа. Сравнително малка част (13%) предпочитат да участват в практическа дейност и по време на кампании (благотворителни дни, празници, чествания и др.). Явно студентите са готови да включат в семестриалното си разписание време за реални практически дейности, свързани с професионалното им формиране.

На въпроса: „**Готови ли сте да проявите инициатива за изготвяне на проект, свързан с практическа дейност по специалността?**” двете групи студенти статистически значимо се различават по даваните отговори ($\chi^2 = 11,083$; $\text{sig} = 0,004$).

Резултати относно готовността за изготвяне на проект

Фигура 5

Второкурсниците изявяват по-голяма готовност за изготвяне на проект, което е обяснимо от гледна точка на повече натрупани знания. Първокурсниците са по-несигурни и по-голям процент (55,2%) от тях изявяват готовност за инициатива за изготвяне на проект при разчитане на подкрепа от страна на преподаватели и близки. От следващия въпрос в анкетата става ясно, че 89,3 % от всички анкетирани биха се включили да работят по проект, изготвен от техен преподавател, а 75 % биха работили и по проект, разработен от техен колега. Налице е готовност за висока активност от страна на студентите за работа по проекти.

Студентите от специалност Психология владеят добре английски език. Това беше основание да зададем въпроса: „**Бихте ли участвали в чуждестранен проект, по който се търсят партньори-студенти от нашата страна?**”. Няма статистически значима разлика

между двете групи по този показател. Отговорите се разпределят както следва:

Разпределение на отговорите относно участие в чуждестранен проект

Отговори	Курс		Общо
	първи	втори	
да	82,8%	79,3%	81,0%
не	17,2%	20,7%	19,0%
общо	100,0%	100,0%	100,0%

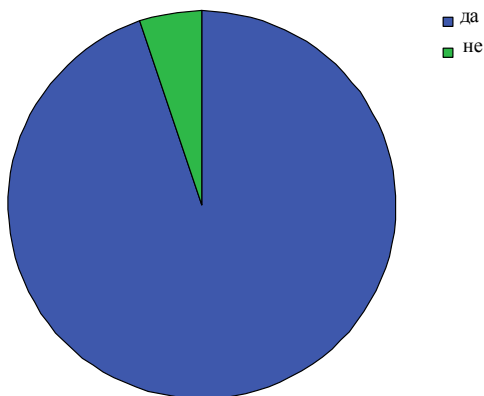
Таблица 2

Съвременните технологии и установените връзки с много чуждестранни университети създават възможности за участие в международни проекти. В това отношение катедра Психология може да бъде по-активна и да отговори на готовността на студентите за участие в такива проекти.

Аналогични са резултатите от последния въпрос в анкетата: **Според Вас, по време на обучението Ви, работа по проект, свързан с области на професионалната реализация на психолога, би ли стимулирала търсене на повече знания от Ваша страна?**, отразени на фигура 6. От двата курса 94,8% считат, че участието в проект ще стимулира повече активност в овладяването на знанията по специалността.

Съвременният пазар на труда налага бързи темпове на навлизане в професията и разгръщане на широк спектър на професионални умения. Това е възможно, ако обучението във ВУЗ осигурява наред с овладяване на теоретичните знания и достатъчно практическа работа, която освен в класическия вариант на провежданите упражнения в аудиториите, се осъществява гъвкаво чрез участие в проекти. Проектноориентираното обучение осъществява междупредметни връзки и е предпоставка за изграждане на социални и професионални компетентности.

Работа по проект би ли стимулирала търсене на повече знания

Фигура 6

Количествените резултати от проведеното анкетно проучване служат за описание на настоящата ситуация и прогнозиране на ефектите от предложението за въвеждане на проектно ориентирано обучение на студентите от специалност Психология при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

Коментираният в този доклад данни служат и за оценка на въздействието от изпълнение целите на проекта и за проектната 2012–2013 г.

Интегрираният анализ, макар и под формата на балансирано заключение, аргументирано поддържа тезата, че чрез въвеждането на проектно ориентирано обучение в специалност Психология се създава възможност не само за тяхното реално ориентиране в трудовия пазар, но и за формулирането на психологичната проблематиката и дейност в различните сфери на обществото. Не на последно място се обективира и очакването за повишаване мотивацията на студентите-психолози за теоретично и практическо усъвършенстване в професионалната практика.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Гюдженов, И.** Методиките на обучението във висшите училища. Благоевград, 2007.
2. **Долчинков, Н.** Наръчник управление на цикъла на проекта. София, 2002.
3. **Илчев, С.** (ред.) Речник на чуждите думи в българския език. С., 1993.
4. **Ковачева, Х.** Програма „Учене през целия живот”. София, 2010.
5. **Конфуций.** Добрият път. Мисли на великия китайски мъдрец-учител. В. Търново, 2010.
6. **Николаева, С.** Неформално образование. Философии. Теории. Практики. Габрово, 2008.
7. **Розов, Н.** Педагогическите иновации в высшей и средней школе. М., 2004.